

คิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง 2) ด้านพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่น ควรมีความรักความเมตตาต่อประชาชน 3) ด้านตามสถานการณ์ตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่น ควรรู้จักการปรับตัวให้ทันยุคทันสมัย มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง 4) ด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหารธรรม ผู้ปกครองท้องถิ่นควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น ควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้กลมกลืนกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้น ๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

คำสำคัญ : การบูรณาการ, หลักพรหมวิหารธรรม, ภาวะผู้นำของผู้ปกครองท้องถิ่น

ADSTRACT

The research components were as follows: 1) to study the level of integration of Brahma Vihara Dhamma principles to promote administrative leadership of local rulers, 2) to compare the integration of Brahma Vihara Dhamma principles to promote administrative leadership of local rulers, classified according to personal factors and 3) to present the integration of Brahma Vihara Dhamma principles to promote administrative leadership of local rulers in Nong Bua Daeng District, Chaiphaphum Province. The research method was the combined method. The qualitative research collected data from 9 key informants and the quantitative research collected data with questionnaires from 399 samples. The tools were questionnaires and interview formats. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses were tested by t-test and F-test. and the data were analyzed with description.

The findings of the research were as follows: 1. The level of integration of Brahma Vihara Dhamma principles to promote administrative leadership of local rulers overall was high ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 1.02). 2. The comparison of the people's opinions found that the people with different sex and educations had no different opinions while those with different age, occupations and income had different opinions with statistical significance at the 0.05 level. 3. The presentation of integrating Brahma Vihara Dhamma principles found that 1. As for the characteristics according to the principles of Brahma Vihara Dhamma, the local rulers should had morality in ruling. 2) As for behavior according to the principles of Brahma Vihara Dhamma, the local rulers should have loving-kindness for the people. 3) As for the situations according to the principles of Brahma Vihara Dhamma, the local rulers should adapt themselves to update, having long visions in ruling. 4) As for changes according to the principles of Brahma Vihara Dhamma, the local rulers should change

and develop the community and compromise modern and old ideas helpful for developing organizations and communities thoroughly and equally.

Keywords : appointment, principles of praise, Dhamma leadership, Leadership of Local Parents.

บทนำ

การจัดการปกครองท้องที่ได้เริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านที่มาแต่เดิมขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน พระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองดังแต่ก่อน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้านตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และได้มีการใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การจัดการปกครองท้องที่ตามที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 จะประกอบไปด้วย 1) หมู่บ้าน 2) ตำบล 3) กิ่งอำเภอ 4) อำเภอ (สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2566)

ในปัจจุบันการบริหารงานตามองค์กรหรือพื้นที่ต่าง ๆ มักประสบกับปัญหาหลาย ๆ ด้าน ปัญหาที่เกิดจากผู้นำก็ดี หรือที่เกิดจากชาวบ้านก็ดี การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ผู้นำควรจะทำอย่างไร การเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองกับชาวบ้านต้องใช้ความสามารถ ความเข้าใจ ความรู้และประสบการณ์มากพอสมควร เพราะว่าคำว่า “ผู้นำ ” มีความแตกต่างจาก “ผู้บริหาร” เช่นเดียวกับคำว่า “ภาวะผู้นำ” (Leadership) มีความแตกต่างจากคำว่า “การจัดการ” (Management) การจัดการคือกระบวนการของการวางแผนและการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยผ่านการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ผู้จัดการถูกจ้างมาและได้รับอำนาจโดยชอบธรรมหรืออำนาจที่เป็นทางการจากองค์กรในการกำหนดบทบาทหรือ สั่งการบุคคลอื่นในองค์กรเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนภาวะผู้นำมีความแตกต่างกัน คือ เรื่องของอำนาจ เพราะอำนาจทางการจัดการมาจากตำแหน่งหน้าที่ในองค์กรตามระบบโครงสร้างขององค์กร ในขณะที่อำนาจทางภาวะผู้นำมาจากตัวบุคคล คือความสามารถในการชักจูงบุคคลอื่นให้ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้มีเรื่องของระดับการยอมทำตามของผู้ตามด้วยเช่นกัน (พระครูสุตวรธรรมกิจ, ดร., 2561 : 9) ปัจจุบันองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลย่อมเป็นสิ่งที่ดี ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม และคุณสมบัติของผู้นำนั้นมีหลายด้านแยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดี องค์ประกอบเหล่านั้นคือ 1) ตัวผู้นำ จะต้องมีความดีมีคุณสมบัตินั้นของตนเอง เป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้ 2) ผู้ตาม คือบุคคลที่มีความดีมีคุณสมบัตินั้นสัมพันธ์กับผู้ตาม 3) จุดหมาย คือบุคคลที่มีความดีมีคุณสมบัตินั้นสัมพันธ์กับจุดหมาย เช่น จะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้และแน่วแน่ในจุดหมาย เป็นต้น 4) หลักการและวิธีการ คือบุคคลที่มีความดีมีคุณสมบัตินั้นสัมพันธ์กับหลักการและวิธีการที่จะทำ ให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมาย 5) สิ่งที่จะทำ คือ

บุคคลที่มีคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะทำ 6) สถานการณ์ คือบุคคลที่มีคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม หรือสิ่งที่ประสบ ซึ่งอยู่ภายนอก ว่าทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดี ในท่ามกลางสังคมสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ประสบ เช่น ปัญหา เป็นต้น นี่คือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้นำ ที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่จะทำให้เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องบังเกิดผลดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558 : 4-5) แต่หากผู้นำมีแต่ความรู้ความสามารถอย่างเดียวไม่มีเสน่ห์ในการบริหารงานคือต้องประกอบด้วยคุณธรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมภาวะผู้นำ คุณธรรมนี้คือหลักพรหมวิหารธรรม พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม, หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีความยิ่งใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 124-125) จะเห็นได้ว่าหลักคุณธรรมพรหมวิหาร 4 นี้ มุ่งเน้นให้สังคมดำเนินวิถีชีวิตด้วยการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตาเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (พระมหาโสฬส ฆนุตตโม (พรหมมา) และคณะ, 2533 : 52)

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาในหัวข้อเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” เพื่อศึกษาระดับ เพื่อเปรียบเทียบ และนำเสนอเกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ตามความคิดเห็นของประชาชน เพื่อต้องการที่จะศึกษาว่าในปัจจุบันนี้ภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม ด้านตามสถานการณ์ ด้านการเปลี่ยนแปลง ของความเป็นผู้นำตามความต้องการของประชาชนมากน้อยเพียงใดมีแนวทางในการนำและพัฒนาชุมชนเป็นไปในทิศทางใด มีวิธีการกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชนให้เจริญรุ่งเรือง มีความสันติสุขและเกิดการพัฒนามั่นคงต่อเนื่อง โดยอย่างยิ่งการพัฒนาการบริหารงานของบุคลากรในองค์กรครอบคลุมทุก ๆ ด้านตามความต้องการและพัฒนาด้านจิตใจ และควรให้ความสำคัญต่อบุคลากรในองค์กรด้วยการสร้างแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ เพื่อจะช่วยยังประโยชน์ต่อบุคลากรที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์กร (พระสมพร กลลยาโณ (พันธ์เชียงชา) และคณะ, 2566 : 14) จนกระทั่งประชาชนในชุมชนและสังคมยอมรับยกย่องให้ “ผู้ปกครองท้องที่” ทำให้ผู้วิจัยสนใจและอยากทราบว่า “ภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ในปัจจุบันตามความคิดเห็นหรือความคาดหวังของประชาชนเป็นเช่นไร มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญหรือไม่มากน้อยเพียงใดต่อปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) /แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 98,561 (สำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งหมด 8 ตำบล 83 หมู่บ้าน จำนวน 399 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการใช้แบบสอบถาม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือข้อมูลจากที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เช่น หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

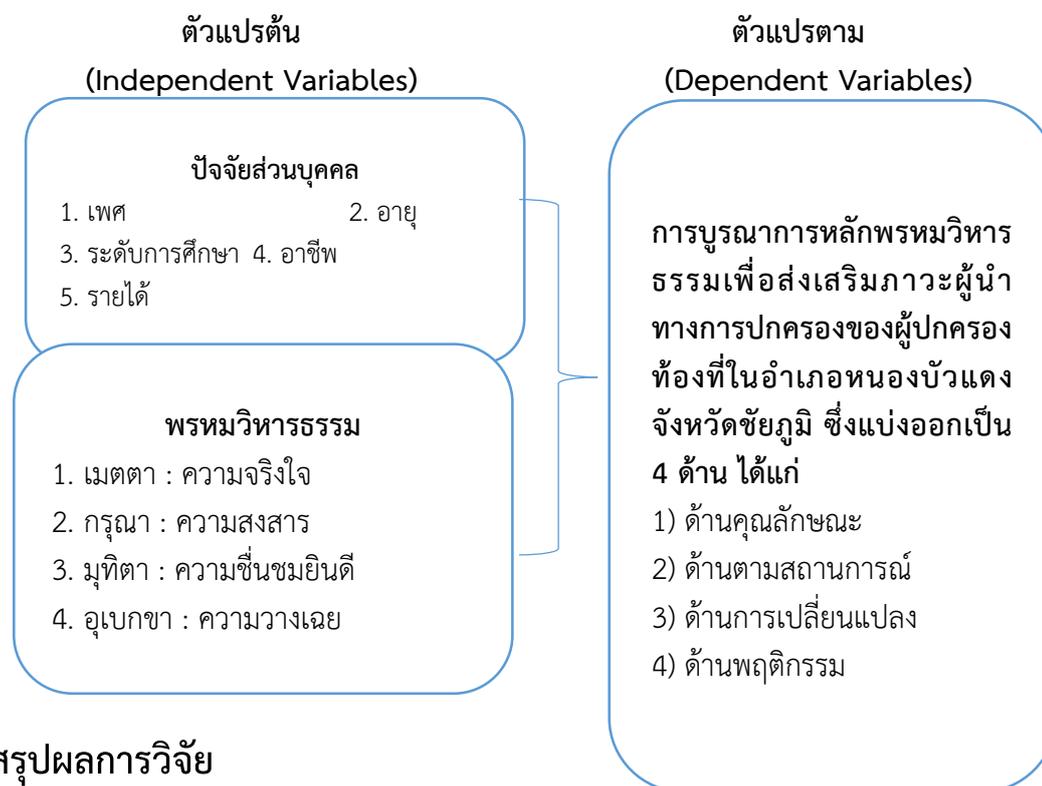
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่าความแปรปรวนหรือวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวหรือการทดสอบค่า (F-test) สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบไปด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่า (t-test) และค่า (F-test) กรอบแนวความคิด

จากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิด เรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” (เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา), 2566 : 8-

9) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณลักษณะ 2) ด้านตามสถานการณ์ 3) ด้านการเปลี่ยนแปลง และ 4) ด้านพฤติกรรม และหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้ คือ

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D.=1.02) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 3.81$, S.D.=1.05) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X} = 3.79$, S.D.=1.03) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 3.79$, S.D.=1.07) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 3.76$, S.D.=1.04) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. สรุปผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า ประชาชนที่มี เพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการวิเคราะห์การนำเสนอการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.87) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเมตตา ความจริงใจ ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.87) ด้านมูทิตา ความชื่นชมยินดี ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.88) ด้านกรุณา ความสงสาร ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.91) และด้านอุเบกขา ความวางเฉย ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.92) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านเมตตา ความจริงใจ พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ด้านเมตตา ความจริงใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.87) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นได้ปกครองดูแลคนในชุมชนด้วยความจริงใจ” ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.96) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของประชาชน” ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.96) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปแก้ไขพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น” อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D.=0.96) ตามลำดับ

ด้านกรุณา ความสงสาร พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ด้านกรุณา ความสงสาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.91) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นมีการนัดประชุมเพื่อชี้แจงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ประชาชนจะต้องได้รับ” ($\bar{X} = 4.06$, S.D.=0.97) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการบริหารงานตามนโยบายที่ได้วางไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน” ($\bar{X} = 4.05$, S.D.=0.95) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นได้ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานเพื่อจะได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย” อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.99) ตามลำดับ

ด้านมูทิตา ความชื่นชมยินดี พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ด้านมูทิตา ความชื่นชมยินดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.88)) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นมีการสนับสนุนและส่งเสริมผลงานของชุมชนในพื้นที่” ($\bar{X} = 4.09$, S.D.=0.92) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมและแสดงความยินดีกับประชาชนที่ประสบความสำเร็จ” ($\bar{X} = 4.03$, S.D.=0.93) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่นมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสมควรแก่คำชื่นชม” อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D.=0.97) ตามลำดับ

ด้านอุเบกขา ความวางเฉย พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ด้านอุเบกขา ความวางเฉย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D.= 0.92) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่น วางใจเป็นกลางรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นหรือคำติชมจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ” ($\bar{X} = 4.04$, S.D.=0.97) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องถิ่น ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและปฏิบัติต่อประชาชนเท่าเทียม

กัน” ($\bar{X} = 4.01$, $S.D. = 0.98$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ผู้ปกครองท้องที่ ไม่มีพฤติกรรมแบ่งพวกแบ่งฝ่ายและไม่แสดงออกถึงความพอใจและไม่พอใจจนเกินควร” อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, $S.D. = 1.01$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า ระดับการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, $S.D. = 1.02$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 3.81$, $S.D. = 1.05$) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X} = 3.79$, $S.D. = 1.03$) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 3.79$, $S.D. = 1.07$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 3.76$, $S.D. = 1.04$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า **1) ด้านคุณลักษณะ** คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ควรมีความรู้ความสามารถในการปกครอง ควรมีระเบียบวินัยในการปกครอง ควรวางตัวเหมาะสมน่าเคารพเลื่อมใส และควรมีวุฒิภาวะมีความอดทนในการปกครอง **2) ด้านพฤติกรรม** ผู้ปกครองท้องที่ควรขอความช่วยเหลือสังคม ควรมีความรักความเมตตาต่อประชาชน ควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็ง อดทน ควรมีความยุติธรรม และควรใช้วาจาสุภาพเรียบร้อย **3) ด้านตามสถานการณ์** ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควรปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง ควรแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี และควรมีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง **4) ด้านการเปลี่ยนแปลง** ผู้ปกครองท้องที่ควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น ควรผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าได้อย่างกลมกลืน ควรกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชน และควรเป็นผู้นำสร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน ซึ่งภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องที่มี 4 ประการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา), (2566 : ก-ข) เรื่อง “ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 3.81$) ด้านตามสถานการณ์ ($\bar{X} = 3.79$) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 3.79$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 3.76$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 1) ด้านคุณลักษณะ ภาวะผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาสต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เป็นผู้ที่มีความอดทนสูง และมีบุคลิกดี 2) ด้านพฤติกรรม พฤติกรรมทางการปกครองของเจ้าอาวาสถือว่าเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีที่ผู้ตามจะนำไปยึดถือปฏิบัติ หากผู้นำมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดี ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติดีตามไปด้วย 3) ด้านตามสถานการณ์ ผู้นำต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนเป็นลำดับขั้นตอนแสดงออกถึงความมีภาวะผู้นำเพื่อรับมือและแก้ไขได้ใน

ทุก ๆ สถานการณ์ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ ผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องชั้น), (2560 : ก-ข) เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน คือ เสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชนให้มีการพัฒนาไกลไกลการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง คือ การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างความสุขมวลรวมชุมชนโดยพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความสุขมวลรวมของชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน โดยการประยุกต์ใช้ หลักสี่ปฐริธรรม ๗ ในการพัฒนาชุมชนด้วย โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับภาวะผู้นำ ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศรชัฐ วุฒิปัญญา (อิสกุล), (2564 : ก-ข) เรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา ” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักธรรมมาธิปไตยส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา นำสู่การปฏิบัติดังนี้ 1) ด้านอำนาจและอิทธิพล ผู้นำทางการเมืองรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างน้อมนำทศพิธราชธรรมมาใช้มีการจัดทำนโยบาย 2) ด้านพฤติกรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งสร้างผลงานทางการเมืองใช้กิจกรรมทางการเมืองสะท้อนความเป็นผู้นำทางการเมืองสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา 3) ด้านคุณลักษณะ ภาพลักษณ์นักการเมืองต้องมีความกล้าตัดสินใจ มีจุดยืนของตนเอง กล้าเผชิญกับความจริง กล้าเปิดเผยความจริง ไม่เน้นประโยชน์ตนเองและพวกพ้อง 4) ด้านสถานการณ์ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักตน รู้จักคน รู้จักงาน รู้จักการประนีประนอม

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครองของผู้ปกครองท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า ประชาชนที่มี เพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี), (2563 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กร

ฟ้องแบ่งฝ่ายและไม่แสดงออกถึงความพอใจและไม่พอใจจนเกินควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยภูณาดา โพนสิงห์, (2561 : ก-ข) เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณ วิชาชีพครูโรงเรียนเทศบาล 4 (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่าพรหม วิหารธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสุข เนื่องด้วยคุณลักษณะของผู้มีพรหมวิหารธรรมที่ ถูกต้องแท้จริง คือมีเมตตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา มีกรุณาอันประกอบด้วยอุเบกขา มีมุทิตาที่ ประกอบด้วยอุเบกขา และมีอุเบกขาที่พร้อมด้วยเมตตา กรุณา และมุทิตา จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำ ให้เป็นครูที่ดีเป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบัณฑิต ญาณธโร (สุธีระตฤณมา), (2553 : ก-ข) เรื่อง “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตกที่เหมาะสมในยุค โลกาภิวัตน์ ได้แก่ ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลัก พรหมวิหารธรรม 4 ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภาค 2 ทั้ง 6 ด้านที่โดดเด่น ได้แก่การมีวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับภาวะผู้นำตามทฤษฎี ตะวันตก ได้แก่ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหม วิหารธรรม 4 สามารถนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งภาวะผู้นำทางการปกครองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ขององค์กรสงฆ์หรือที่เรียกว่าคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการปกครอง ของผู้ปกครองท้องที่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง ควรมี ความรู้ความสามารถในการปกครอง ควรมีระเบียบวินัยในการปกครอง ควรวางตัวเหมาะสมน่าเคารพ เลื่อมใส และควรมีวุฒิภาวะมีความอดทนในการปกครอง
2. ด้านพฤติกรรม คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรช่วยเหลือสังคม ควรมีความรักความเมตตา ต่อประชาชน ควรมีความเด็ดขาดและเข้มแข็งอดทน ควรมีความยุติธรรม และควรใช้วาจาสุภาพ เรียบร้อย
3. ด้านตามสถานการณ์ คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ควร ปรับตัวตามยุคสมัยได้ดี ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง ควรแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี และ ควรมีไหวพริบปฏิภาณในการปกครอง
4. ด้านการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ปกครองท้องที่ควรเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น ควร ผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าได้อย่างกลมกลืน ควรกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครอง ประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชน และควรเป็นผู้นำ สร้างแรงบันดาลใจต่อชุมชน

บรรณานุกรม

- ชัยญาดา โพนสิงห์. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโรงเรียนเทศบาล 4 (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุตวรธรรมกิจ ดร. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: บริษัทน้ำทิพย์ทาว์. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2558). ภาวะผู้นำ และจริยธรรมนักการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ชร์แอนด์โฮม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปโย (ปล้องขัน). (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบุรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประเสริฐ เตชโก (ชาภักดี). (2563). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประมาณ อุชจาโร (เรื่องมะเริง). (2558). ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤชณา). (2553). ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมพร กลดยาโณ (พันธ์เชิงงา) และคณะ. (2566). การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 6 (2), 11.
- พระมหาโสฬส ชนุตโตโม (พรมมา) และคณะ. (2563). พรหมในทัศนะพุทธปรัชญา. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 3 (1), 53.
- พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล. (2564). การบูรณาการหลักธรรมมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจ้าอธิการวิชัย วิชโย (พลโยธา). (2566). ภาวะผู้นำทางการเมืองการปกครองของเจ้าอาวาสตามความคิดเห็นของประชาชนในตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักบริหารการปกครองท้องที่. ประวัติสำนักบริหารการปกครองท้องที่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://multi.dopa.go.th/pab/info_organ/about1 [1 มีนาคม. 2566].